

Ti si malen, ja sam velik!

Ana Kovačić, Sanja Sekelj, Lea Vene

U istraživanje za izložbu *Ti si malen, ja sam velik!* umjetnica Ana Kuzmanić kreće od vlastitog iskustva te promišlja način na koji ona sama, u igri s vlastitim djetetom, utječe na njegovo formiranje, a pogotovo s obzirom na način na koji mu tumači predmete i okolinu koja ga okružuje. Slikovnice su se posebno istaknule u tom procesu – naime, uobičajeno je da roditelj djetetu čita tekst iz slikovnice, a isto tako i da više vremena posveti tumačenju same slike u odnosu na tekst. Zbog utjecaja roditeljske figure i velike brzine kojom utječu na oblikovanje djetetove realnosti, slikovnice su platforme pogodne za širenje ideologije. Ana istraživanje započinje prikupljanjem slikovnica iz različitih zemalja i vremenskih perioda te promatra vrijednosti koje se usađuju djeci. One su dokumenti vremena, odrazi političkih ideja, poprište sukoba ideologija, ali otvaraju mogućnost za kritičku pedagogiju.

Posebno se istaknula knjiga *Jedva čekam da odrastem: poruke djece odraslima* urednice Branke Praznik te ona postaje početna točka daljnjeg umjetničkog istraživanja. Knjiga je izašla u Zagrebu 1980. godine povodom Svjetskog dana djeteta, a sadrži izjave djece o njihovoj svakodnevici. Na tragu metode korištene u toj knjizi, no na mnogo manjem uzorku, Ana osmišljava seriju interaktivnih radionica s djecom u dobi od šest do osam godina (ukupno tri radionice održane su u listopadu i studenom 2015. godine u suradnji s pedagoginjama Ivanom Đulom i Milicom Kostanić iz platforme Artarea) putem kojih prikuplja pisane i slikovne reakcije djece na četiri obrađene teme: odnos s odraslima, iskustvo javnog prostora, rat i sukob te njihove osobne želje. Slično kao i u knjizi iz prethodnog razdoblja, Ana je djecu željela motivirati na spontan i neposredan odnos i slobodno razmišljanje o svakodnevici u okviru četiri spomenute teme.

Od korištenih alata, metodološki su važni crteži i siluete osoba koje je za potrebe radionice pripremila umjetnica, od kojih su neki prisutni i na izložbi. Riječ je o obrisima prepoznatljivih predmeta koji su neupadljivih boja i maksimalno stilizirani. Cilj tako oblikovanih pomagala bio je da samo sugeriraju ono na što se odnose te da se premetnu u simbole nečeg prepoznatljivog, ali neodređenog. Tako bi grad mogao biti bilo koji grad, dok je odrasla osoba ostalo rodno neidentificirana. Osim što se tako oblikovanim crtežima želi omogućiti lakše prepoznavanje simbola kod svakog djeteta, takav pristup izradi radioničkih alata također odražava Aninu težnju da svoja razmišljanja i stavove svede na minimum. U tom smislu, crteži su samo poticaj za razgovor, iako puno neposredniji nego slikovnice korištene kao uvod u radionicu. Dok je slikovnica sadržajno zaokružena cjelina, crteži funkcioniraju kao otvorena struktura na koju se može dodavati i od koje se može oduzimati na taj način potičući participaciju i aktivni dijalog s djecom. Na primjer, slika grada, koja je poslužila kao poticaj za razgovor o javnom prostoru, sastavljena je od mnogo manjih dijelova koji se mogu slobodno razmješati, izbacivati ili dodavati. Također, u centru grada u samom početku nalazila se prazna ploha – neizgrađeni građevni blok, koji su djeca ispunjavala vlastitim aktualnim prostornim vizijama. Dječje reakcije zabilježene su direktno (crteži i natpisi) ili indirektno (izvučene iz audiozapisa), a ovisile su o metodi

bilježenja. Pisane izjave (kao sporiji proces od razgovora) su se često približavale onome što misle da se od njih očekuje, dok su izjave dobivene u razgovoru bile neposrednije.

Anin rad se s jedne strane obraća polaznicima radionice, te je u tom smislu participacijskog karaktera. S druge strane, promatrači su i oni koji se s radom upoznaju na izložbi u galerijskom prostoru, koji pokušava inscenirati otvorenu formu radionica stoga prostor galerije više funkcionira kao ilustracija procesa radioničkog rada. Slobodne strukture radioničkih alata su fiksirane iako se ta činjenica pokušala ublažiti postavom te otvaranjem mogućnosti participacije posjetitelja izložbe da sami interveniraju u grad – pa makar samo dodavanjem nepostojećih a potrebnih sadržaja.

Centralna točka izložbe jest umjetnička knjiga, koja se sastoji od dva dijela. Dio knjige je direktno proizašao iz radionica, a u njemu su sakupljene izabrane izjave djece koje, prema mišljenju umjetnice, najeklatantnije odražavaju ideološko okruženje u kojem živimo. Drugi, manji dio umjetničke knjige čine izjave preuzete iz već spomenute knjige Branke Praznik. Dok su izjave u knjizi iz 1980. godine interpretirane politički neutralno, umjetnica ih iščitava kroz ideologiju mjesta i vremena u kojem su nastale, a budući da su ti momenti u starijoj knjizi vidljiviji zbog vremenskog odmaka i promijenjenog društvenog sustava, upravo nam sučeljavanje dva seta izjava u umjetničkoj knjizi Ane Kuzmanić pruža potreban mentalni odmak kako bismo izjave današnje djece mogli pokušati promisliti kroz tu prizmu.

S obzirom na to da se Anin rad nastavlja na tradiciju pedagoško-participacijskih umjetničkih radova, nije na odmet spomenuti ni kurikulum obaveznog obrazovanja, u kojem se satnica umjetničkih predmeta konstantno smanjuje, dok se u nastavi forsira nagomilavanje informacijama i faktografskim podacima. Sličan pristup učenju i obrazovanju potaknuli su Paula Freirea na razvoj kritičke pedagogije: pristup u kojem učitelji talože informacije u učenike stvara pokorne subjekte koji su podložniji upravljanju u opresivnom sustavu. Metoda kritičke pedagogije pokušava stvoriti subjekte koji su svjesni svoje pozicije i koji bi mogli proizvesti promjenu. Danas ustaljene obrazovne tehnike samo služe pojačavanju i održavanju opresije. Anin interes za temu i odabir metodološkog okvira kritičke pedagogije mogli bismo tumačiti i kao logičnu posljedicu ovakvog društvenog stanja.

Odnos između polaznika i umjetnice za vrijeme radionica ipak je hijerarhijski određen, a umjetnica i dalje zadržava autoritetnu ulogu. Ako se složimo da je odnos između polaznika i umjetnice za vrijeme radionice neka vrsta dijaloga, možemo se ponovno osloniti na Freireovu tvrdnju da dijalog nije “slobodno mjesto” u kojem osobe govore što im se prohtije, već je to “mjesto” koje je određeno vremenom i točno određenim sadržajem odvijanja. Određenost vremenom i sadržajem stvara napetost koja se manifestira i svojevrsnom autocenzurom.

Iako se u provedbi rada Ana Kuzmanić djelomično koristi metodama kritičke pedagogije Pauloa Freirea i Ivana Ilića (između ostalih), ovo je tek prva faza u kojoj se potlačenome kroz dijalog daje pravo glasa dok bi sljedeća faza rada uključivala kritičko osvještavanje pojedinih stavova i razloga njihova nastajanja.